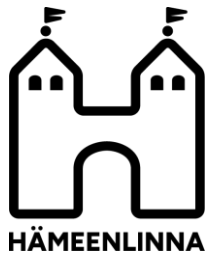

Maisema- selvitys

Sotkanrannan akm 2644

28.8.2026

Tausta ja tavoitteet

Maisemaselvityksen kohdealueena on Hämeenlinnan Kantolanniemessä sijaitseva Sotkanrannan asemakaava-alue (akm 2644). Laadittavan asemakaavamuutoksen tavoitteena on päivittää alueen vanhentuneet asemakaavat nykytilannetta vastaavaksi sekä samalla mahdollistaa alueen kehittäminen monipuolisena virkistys- ja matkailualueena.

Kohdealueella sijaitsee Kantolan tapahtumapuisto, joka otettiin käyttöön jo vuonna 2015. Tapahtumapuiston alue käsittää kivituhkapintaisia kenttiä länsi- ja pohjoisosassa sekä laajan, neljäpaltaisen nurmialueen. Tapahtumapuiston alue on avointa ja maastonmuodoiltaan hyvin tasaista kenttää, joka linkittyy luoteessa Kantolankatuun ja koillisessa Puusepänkatuun ja Myllärinkatuun.

Kantolan frisbeegolf-rata on 18-reikäinen frisbeegolf-rata, jonka väylistä osa sijoittuu kaavamuutosalueelle. Kaava-alueen itäosassa on tapahtumapuiston rakentamisaikaisista ylijäämämaista toteutettu pieni täyttömäki. Kaava-alue rajautuu eteläsivultaan Vanajaveteen. Kapea ja puustoinen rantakasvillisuusvyöhyke erottaa tapahtumapuiston rantaviivasta. Suunnittelualueen kaakkoiskulmassa sijaitsee Sotkanrannan venesatama. Satama-aluetta peruskorjattiin talven 2025- 2026 aikana. Peruskorjauksessa mm. satamassa sijaitsevan ravintolan lasiterassin perustusrakenteet ja satama-allasta kiertävät venelaiturit uusittiin. Venesatamaan kuljetaan Myllärinkatuun liittyviä ajoreittejä pitkin.

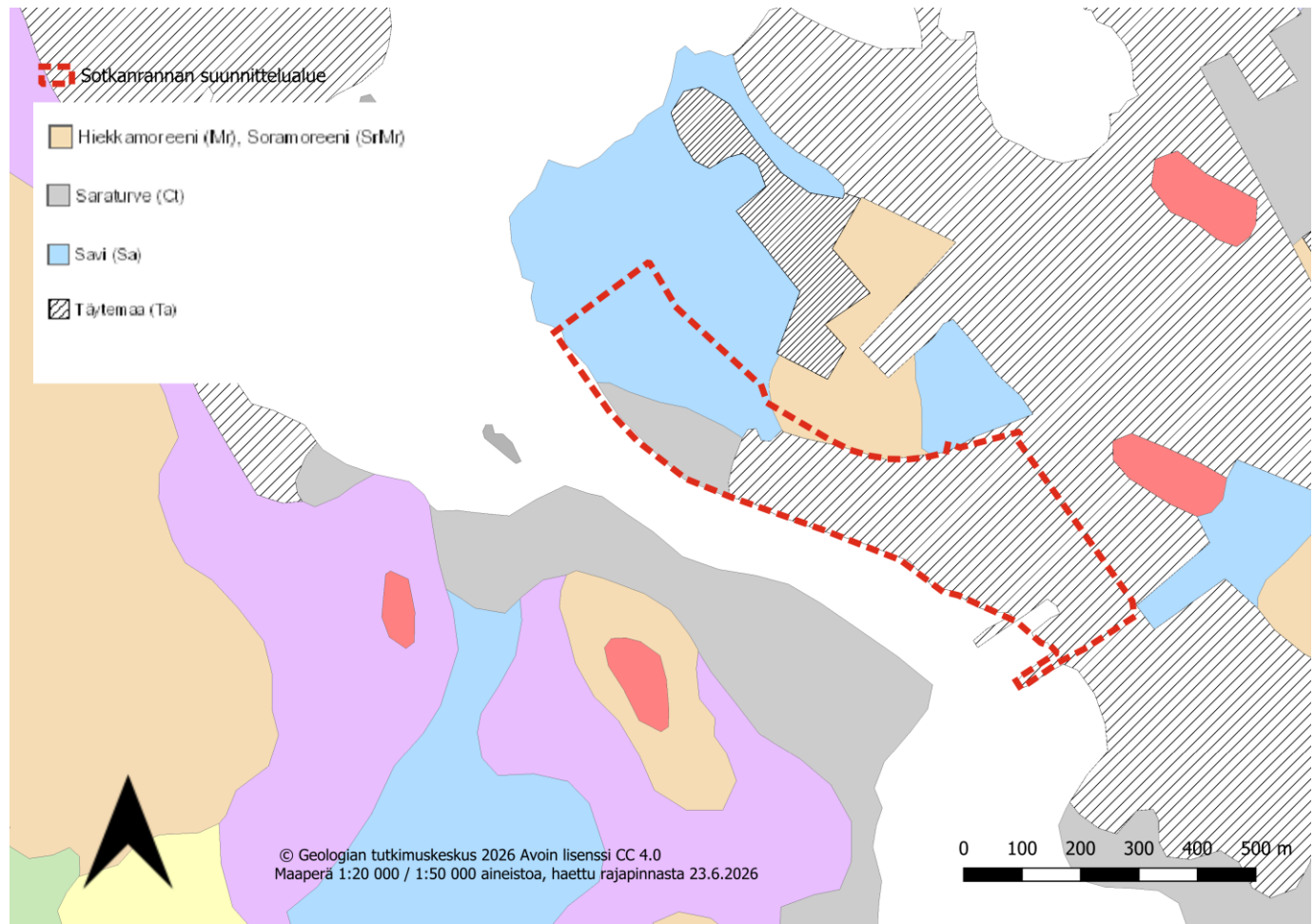
Sotkanrannan kaava-alue sijaitsee Vanajaveden äärellä ja on rantaan sijoittuessaan maisemallisesti näkyvällä paikalla. Viranomaisten esityksestä kaavoitustyön ehdotusvaiheeseen laadittiin Sotkanrantaa koskeva maisemaselvitys Hämeenlinnan kaupunkirakennepalveluiden kaavoitusyksikössä. Maisemaselvityksessä läpikäydään alueen maisemarakennetta, maiseman historiaa ja maiseman muutosta sekä arvioidaan kaavamuutoksen maisemavaikutuksia. Maisemaselvitys toimii lähtökohtana kaavaratkaisun yhteensovittamiseen maisemakuvassa.

Maisemaselvityksen laati Mona Kalpala (FM maisematutkimus, maisema-arkkitehti).

Maaperä

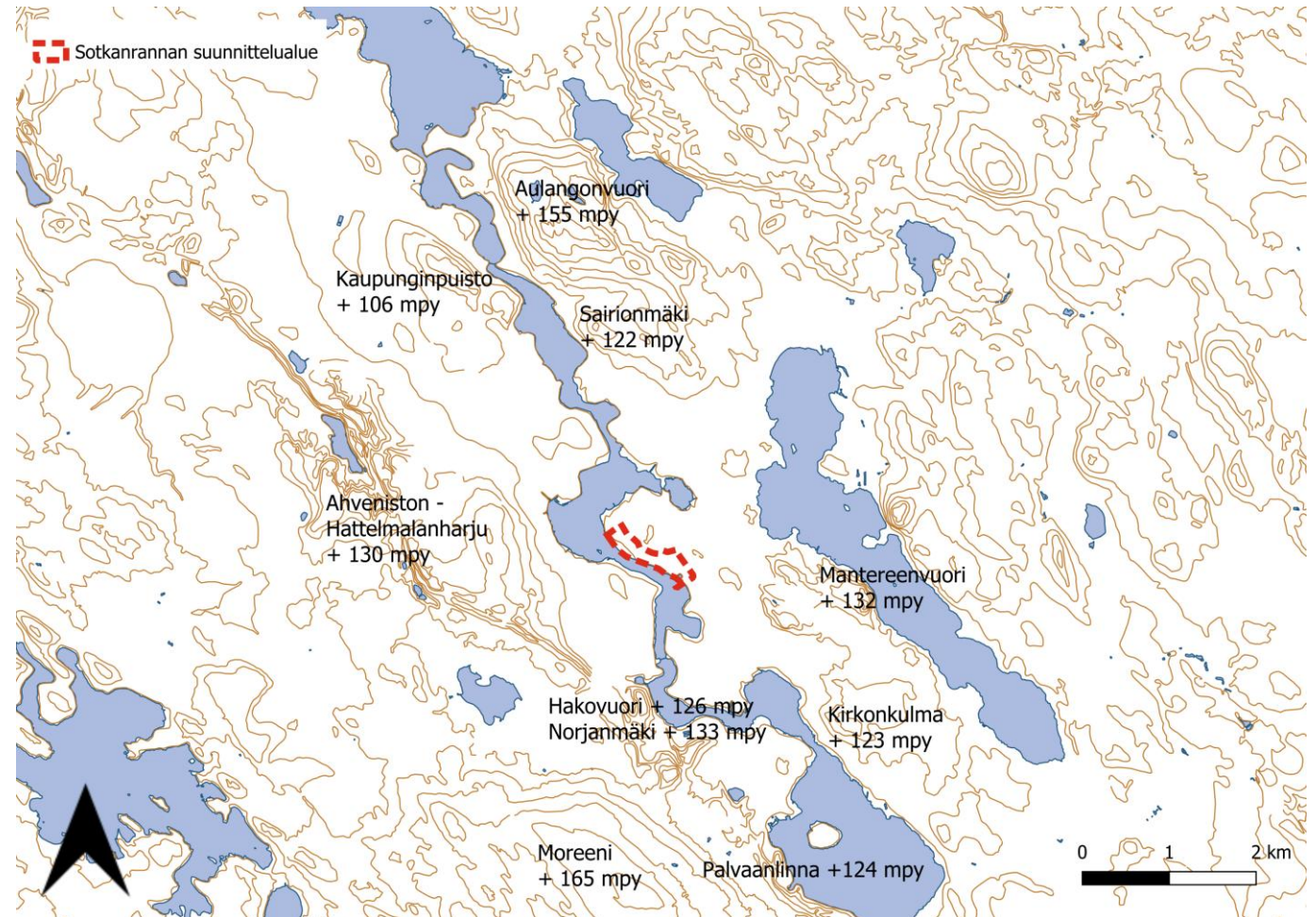
Kantolanniemi sijaitsee Vanajaveden laaksossa. Laakson maaperä on ollut ihanteellinen ihmisen toiminnan kehittymiselle suotuisten viljelyolosuhteiden ja vesireittien johdosta. Vanajaveden laakson alavimmilla alueilla maaperä on hiesu- ja savipainanteissa monin paikoin viljavaa ja ravinteista saraturvetta.

Kantolanniemen pohjoisreunassa maaperä on savea ja niemen sisäosassa hiekkamoreenia. Rannassa on jonkin verran saraturvetta. Viime vuosisadan teollisesta toiminnasta johtuen suunnittelualueen rannassa maaperä on pääosin täyttömaata.

Korkeussuhteet

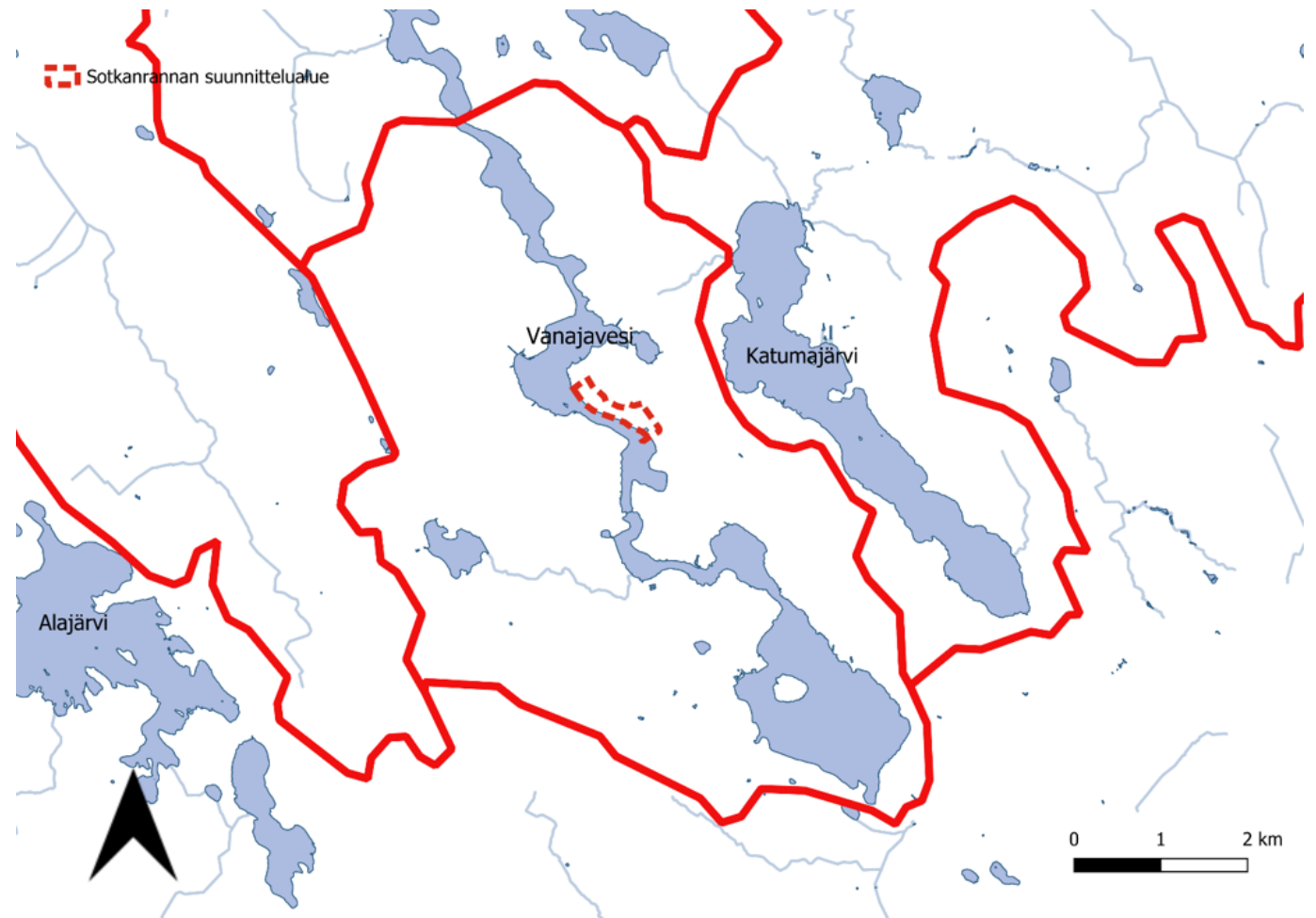
Vanajaveden laakson alavan savitasangon pinta on Kantolanniemessä noin tasolla +81 - +85 mpy. Vanajaveden laaksoa ympäröivät harjut ja moreenimäet nousevat keskimäärin noin 60-40 metriä vedenpintaa ylemmäksi. Suuret suhteelliset korkeuserot näkyvät maisemassa paikoin jyrkkäpiirteisesti rajautuvina maisematiloina ja vaihtelevanpituuisina näkymälinjoina.

Vesiolot

Vanajaveden laakson vesiuoman virtaussuunta on kohti luodetta. Vanajavesi on niin sanotun Hämeenlinnan alueen osavaluma-alueen pääallas, joka puolestaan kuuluu Vanajaveden – Pyhäjärven vesistöalueeseen. Vesistökokonaisuus on osa laajempaa Kokemäenjoen päävaluma-aluetta. Vesistöalueen vedet laskevat Porissa Selkämereen.

Vanajaveden pintaa on laskettu useaan otteeseen, kun on haluttu välttää alaville maille nousevilta tulvilta. Nykyisin Vanajaveden pinta on Hämeenlinnassa tasolla n. +79.4 mpy.

Maisema ennen

Vanajaveden laaksoon suotuisista olosuhteista johtuen laaksoon on keskittynyt runsaasti varhaista asutusta. Kulttuurimaiseman varhaisimmat kerrostumat ovat alkaneet muodostua jo rautakauden alussa.

1800-luvulla Kantolanniemen alavat rannat olivat niittyinä ja niemen keskiosan harjanne metsää. Luukkaanlahden rantaan liittyvä alue oli kosteaa niittyä.

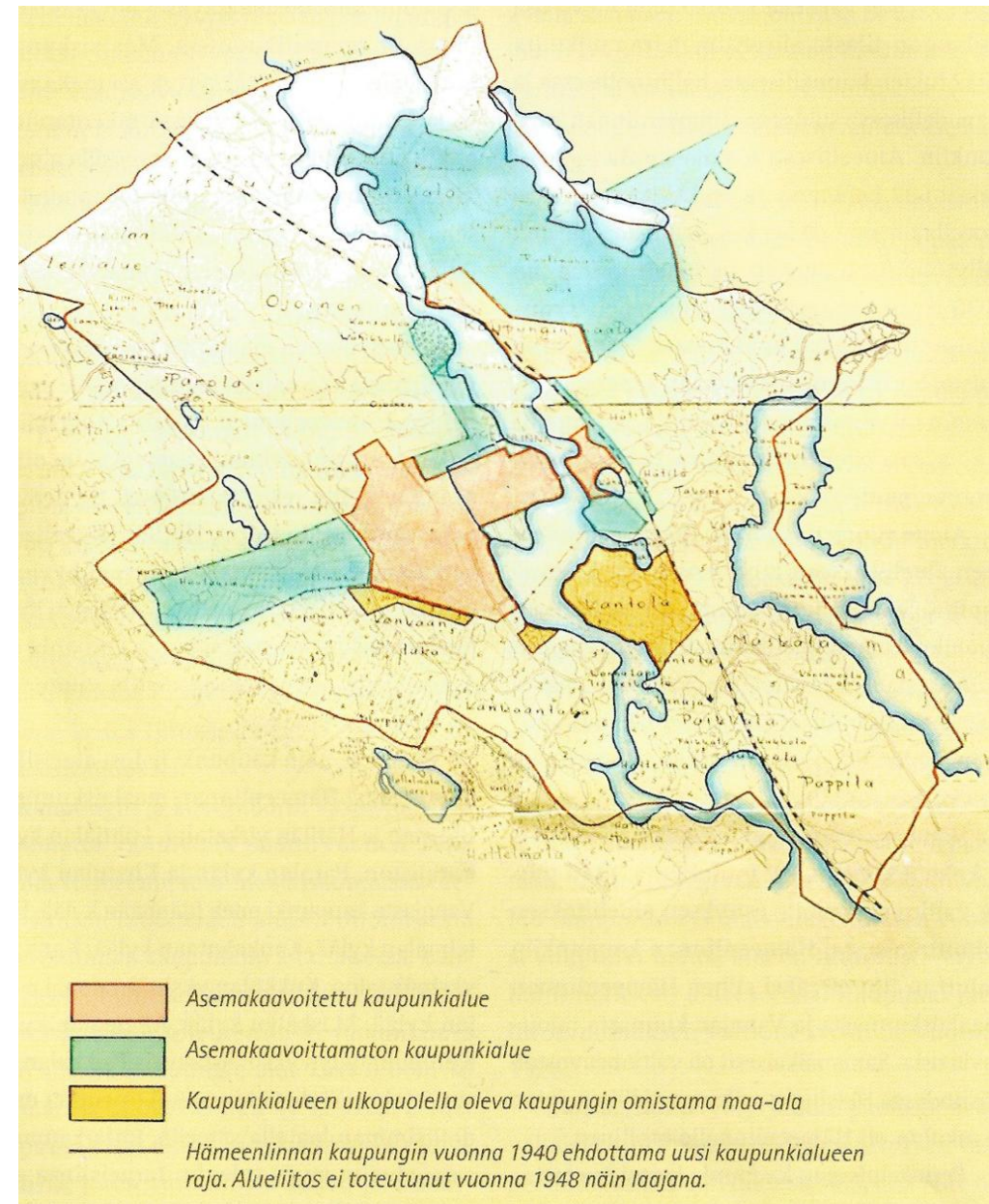

Kantolanniemi 1800-luvun lopun Senaatinkartassa.

Alueliitokset

1900-luvun alkuvuosikymmeninä Hämeenlinnan kaupunki esitti anomuksia valtioneuvostolle Hämeenlinnan maalaiskunnan ja Vanajan kunnan alueiden liittämistä Hämeenlinnan kaupunkiin. Vanajasta kaupunki mieli mm. Idänpään kylää, Kantolaa, Hattelmalan kylää, Kankaantaan kylää ja Luolajan kylää. Kaupunki halusi Vanajasta alueita, jotka olivat esikaupunkimaisesti asutettuja ja joille oli syntymässä teollisuutta. (Vilkuna 2004, 15-16)

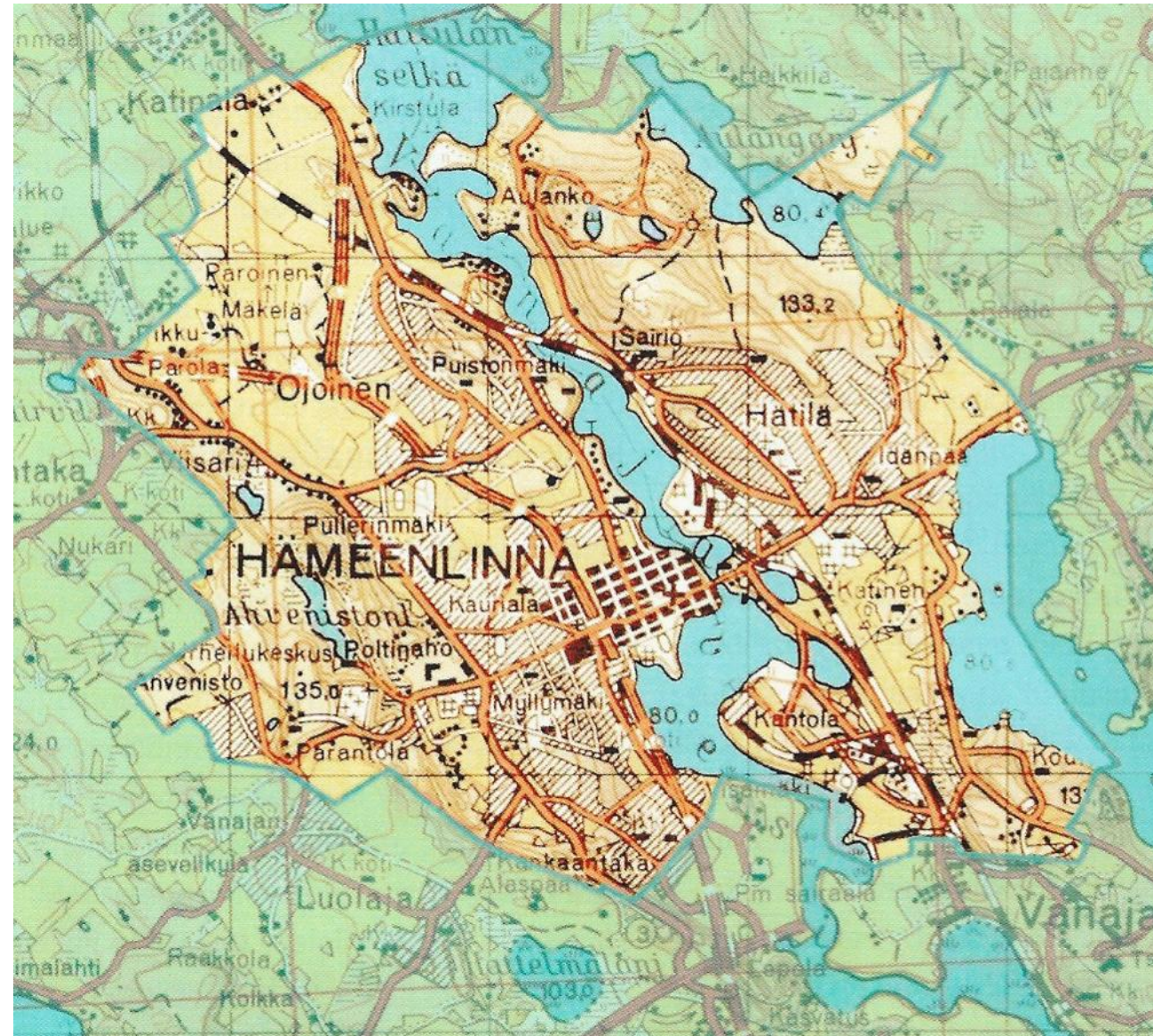
Sisäasianministeriön toimesta laadittu selvitys alueliitoksista valmistui vuonna 1945. Selvityksessä katsottiin Hämeenlinnan kaupungin laajenemista tarpeelliseksi ja yleisen edun vaatimana, sillä esikaupunkimainen asutus tuli järjestää ja kaupungilta puuttui teollisuudelle sopivaa maata. Alueliitoksen myötä Kantolan alueen teollistuminen pääsi vauhtiin. (Vilkuna 2004, 27-29)

Kartassa esitetty keltaisella värillä alueet, jotka Hämeenlinnan kaupunki omisti varsinaisen kaupunkialueen ulkopuolella 1940-luvun alussa. Tuossa vaiheessa kaupunki omisti mm. Kantolan alueen. (Vilkuna 2004, 28)

Alueliitokset

Vuonna 1948 toteutettiin kuntaliitoksia siten, että Vanajan kunnasta siirrettiin Idänpää, suuri osa Kankaantaasta, Kantolan alue ja Katisten kartanon länsipuoliset alueet Hämeenlinnaan. Kuvassa Hämeenlinnan kaupungin alue vuoden 1948 alueliitoksen jälkeen. (Vilkuna 2004, 408)

Maankäytön muutos (30-luku)

Kantolanniemen siirtolapuutarhayhdistys perustettiin niemen luoteiskärkeen vuonna 1933. Ensimmäiset mökit valmistuivat vuonna 1934. Siirtolapuutarhaan kuljettiin veneellä tai jalkaisin. Tieyhteys niemeen kulki Vanajan suunnasta Kantolan tilalta. Kantolanniemen rantamaisemia leimasivat laajat niitty- ja peltoalueet.

Ilmakuva vuodelta 1932. Paikkatietoikkuna.fi

Ilmakuva vuodelta 1938. Paikkatietoikkuna.fi

Maankäytön muutos (40-luku)

Alunperin Hämeenlinnan Varikonniemessä sijainnut OTK:n Puu Oy aloitti uuden sahan ja puuvalmistetehtaan rakentamisen Kantolanniemen rantaan 1940-luvun alussa, sillä Varikonniemeen perustettu elintarvikevarikko supisti sahan vuokra-alueita. OTK:n Puu Oy siirsi toimintaansa vähitellen Kantolaan uusiin tuotantolaitoksiin 1950-luvun alkuun tultaessa. Sahatoimintaa varten Kantolanniemeen rakennettiin pääradalta pistoraiteita ja kaupungin suunnasta rakennettiin tarvittavaa tiestöä. Aikansa suurhanke oli merkittävä työllistäjä ja henkilökuntaa varten rakennettiin lähistölle asuinrakennuksia.

Sahan voimalaitoksen rakentumista 22.6.1945. Kuva Väinö Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Yleiskuva OTK Puu Oy:n tehtaan rakentumisesta 22.6.1945. Kuva Väinö Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Kuusitielle rakennettuja henkilökunnan asuinrakennuksia 22.6.1946. Kuva Väinö Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (40-luku)

Sahatoimintaa varten Kantolanniemen rantaviivaa muutettiin voimakkaasti. Alavaa ranta-aluetta täytettiin ja rantaan rakennettiin tukkien lajitteluallas. Maisemassa muutos näkyi myös rantaviivan siirtymisenä kohti Vanajavettä.

Näkymä kohti Vanajavettä. Etualalla tukkien lajittelualtaan rakentumista. Taustalla siintää Visamäki. Kuva 4.10.1946, Väinö Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Sahan edustalla Vanajaveden rantanäkymiä hallitsivat laajat tukkilautat. Kuvassa tukkien lajitteluallas 28.7.1950. Kuva Atte Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (40-luku)

Ilmakuvat 19.5.1949 Vanajaveden suunnasta kohti Kantolaa.. Maisemaa hallitsevat sahan voimalaitoksen piippu, sahan ja tehtaan rakennukset, katetut lautatapulit sekä tukkilautat vedessä. Maisemassa tapahtui voimakas muutos viljelymaisemasta teollisuusmaisemaksi 40-luvun aikana. Kuvat Väinö Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (40-luku)

Ilmakuvat 19.5.1949. Vasempaan kuvaan on lisätty nuolimerkintä osoittamaan Vanajan kirkkoa. Vasemmassa kuvassa taustalla Vanajan voimalaitos henkilökunnan rakennuksineen. OTK:n Puu Oy:n tehdasalueen eteläpuoleiset alueet ovat vielä viljelykäytössä. Oikeanpuoleisessa kuvassa etualalla metsäisessä saarekkeessa Kantolan tilan rakennuksia sekä OTK:n Puu Oy:n henkilökunnan käyttöön rakennetut Kuusitien asunnot. Pääradalta kääntyy pistoraiteita kohti tehdasaluetta. Pääradan viereen on rakennettu Vanajantie. Kuvat Väinö Hyvärinen. Työväenmuseum Werstas.

Maankäytön muutos (40-luku)

Näköala OTK:n Puu Oy:n haketornista kohti Myllymäkeä ja Lahdensivuntietä. Rakennukset näkyvät puuttomilla ranta-alueilla esteettä. Etualalla tukkien lajitteluallas ja sen vasemmalla puolella pumppuhuone. Kuva 28.7.1950 Atte Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Ilmakuva Kantolan alueesta. Kuvan etualalla näkyy laaja kenttä katollisia lautatapuleita. Lautatapuleilta pääradalle johtavan pistoraitteen paikalla sijaitsee nykyään Puusepäntie. Kuvan taustalla näkyy Katuma ja siellä sijaitseva vaalea kivi kerrostalo, joka rakennettiin tehtaan työväelle. Kuva 3.3.1950 Atte Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (40-luku)

1950-luvun alun Kantolan maisemassa on nähtävissä siirtyminen maatalousyhteiskunnasta kohti teollisuusyhteiskuntaa. Maisemassa sekoittuvat perinteisestä viljelykulttuurista tutut elementit uusien teollisuutta symboloivien elementtien kanssa. Vasemmassa kuvassa heinäpeltoa ja oikeassa kuvassa mansikkatarhaa. Kuvien taustalla sahan voimalaitoksen piippu hallitsevana maamerkinä. Kuvat 28.7.1950 Atte Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (50-luku)

Ilmakuva vuodelta 1952. Kantolan muutos teollisuusalueeksi on voimistunut eritoten Vanajantien varressa. Kantolanniemen keskiosassa on edelleen metsäinen saareke. Kuva paikkatietoikkuna.fi.

OTK laajensi toimintaansa sahan eteläpuolisille alueilla 1950-luvulla. Vuoden 1956 elokuussa vihittiin käyttöön Vanajan mylly, joka on kuvassa näkyvä suuri tiilirakennus. Myllyn takana sijaitsevat viljasiilot. Taustalla vasemmalla näkyy OTK:n Puu Oy:n voimalaitoksen piippu. Myllyssä tarvittava energia saatiin voimalaitoksesta johdettua 500 metriä pitkää putkikanavaa pitkin. Kuva 18.9.1956 Olli Nieminen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (60-luku)

Kuva 1950-luvun lopulta myllyltä kohti Kantolaa ja kaupunkia. Etualan maasto vielä täyttämätöntä vetistä maaperää. Maisemaa leimaa sahan piippu. Kuvan taustalla näkyy kaupunki kirkon torneineen. Kuva Atte Hyvärinen. Työväenmuseo Werstas.

Kuva vuodelta 1960 myllyltä kohti sahan aluetta. Etualan maastoa täytetty. Kuvaaja ei tiedossa. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (60-luku)

Ilmakuva Kantolasta 1960-luvun alkupuolelta. Ranta-alueella on runsaasti tukinuittorakenteita ja tukinuittoaltaan eteläpuolelle on tehty kapea niemeke. Sahan pihassa sijaitsee suuri kasa sahanpurua. Kuva Malmin lentokuvaus. Työväenmuseo Werstas.

Ilmakuva vuodelta 1967. Pohjoisesta Keinusaaren suunnasta on rakentunut tieyhteys (Kantolankatu) Luukkaanlahden yli, ja se jatkuu kohti Kantolanniemen rantaa. Visamäen rannat ovat edelleen maatalouskäytössä. Paikkatietoikkuna.fi

Maankäytön muutos (60-luku)

Vastarannalta Visämäestä otettu kuva Kantolaan päin. Vasemmalta lähtien: OTK:n Puu Oy:n lautatarha, saha ja puuvalmistetehdas, keksitehdas, osin keksitehtaan takana Hämeenlinnan mylly (korkea rakennus, katolla OTK-kirjaimet) ja siilot, oikealla epäselvänä rehutehdas ja Hämeenlinnan aluevarasto. Etualalla Visamäen puuttomia rantaniittyjä. Kantolan rakennukset ovat maisemassa hyvin näkyviä elementtejä. Sahan voimalaitoksen piippu nousee puustoista siluettia korkeammalle. Rantamaisema on modernin teollisuuden leimaamaa. Kuva 31.8.1960 Olli Nieminen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (60-luku)

Vastarannalta Myllymäen suunnasta otettu kuva Kantolan suuntaan. Vanajavesi lipuu lähes huomaamattomana Kantolanniemen ja Visamäen ranta-alueen välissä. Kuvassa keskellä Hattelmalan piirimielisairaalan rakennuskokonaisuuteen kuuluvia kerrostaloja. Näkymälinjat ovat pitkiä rantojen avoimuudesta johtuen. Teollisuuslaitosten takana taustalla kohoaa puustoisena selänteinä Mantereenlinna. Kuva 29.8.1960 Olli Nieminen. Työväenmuseo Werstas.

Maankäytön muutos (70-80 -luku)

Ilmakuva vuodelta 1970. Kantolan alueen teollinen toiminta on voimissaan. Kuvasta näkee hyvin alueen sijainnin kahden järven väliin jäävällä kannaksella. Kuvan kuvaaja ei tiedossa. Työväenmuseo Werstas.

Ilmakuva vuodelta 1982. Sahan toiminta on edelleen käynnissä ja uittotukit lipuvat vesialueella. Sahaus loppui konkurssin vuoksi vuonna 1985. Huonekalutehdas jatkoi toimintaansa vuoteen 1992 asti. Paikkatietoikkuna.fi

Maankäytön muutos (90-luku)

Ilmakuva vuodelta 1996. Tehtaan toiminta on jo päättynyt, mutta rakennuksia ei ole vielä purettu. Tehdasalueen ja siirtolapuutarha-alueen välissä sijaitseva alue on alkanut metsittyä. Samoin Visamäen puolella entiset avoimet rantaniityt ovat metsittyneet. Maisema on muuttumassa suljetuksi alueiden hoitokäytäntöjen muuttumisen vaikuttaessa puustoisuuden lisääntymiseen rannoilla.

Maankäytön muutos (2000-luku)

Entinen saha, lautatarhat ja rantavarusteet on poistettu ja voimala sekä piippu purettu vuoteen 2001 mennessä. Paikkaan, jossa lautatarhat aiemmin sijaitsivat, on toteutettu Kantolan tapahtumapuisto. Puistokentän ja Vanajaveden väliin on kehittynyt luontaista rantapuustoa. Teollisesta toiminnasta peräisin olleita pilaantuneita maa-aineksia on kapseloitu ns. pima-mäkeen paikkaan, jossa sijaitsi sahanpurukasa. Pieni tiilinen pumppuhuone on edelleen pystyssä Vanajaveden rannalla ja entisen tukkien lajittelualtaan paikalla sijaitsee venesatama.

Ilmakuva v. 2001. Paikkatietoikkuna.fi

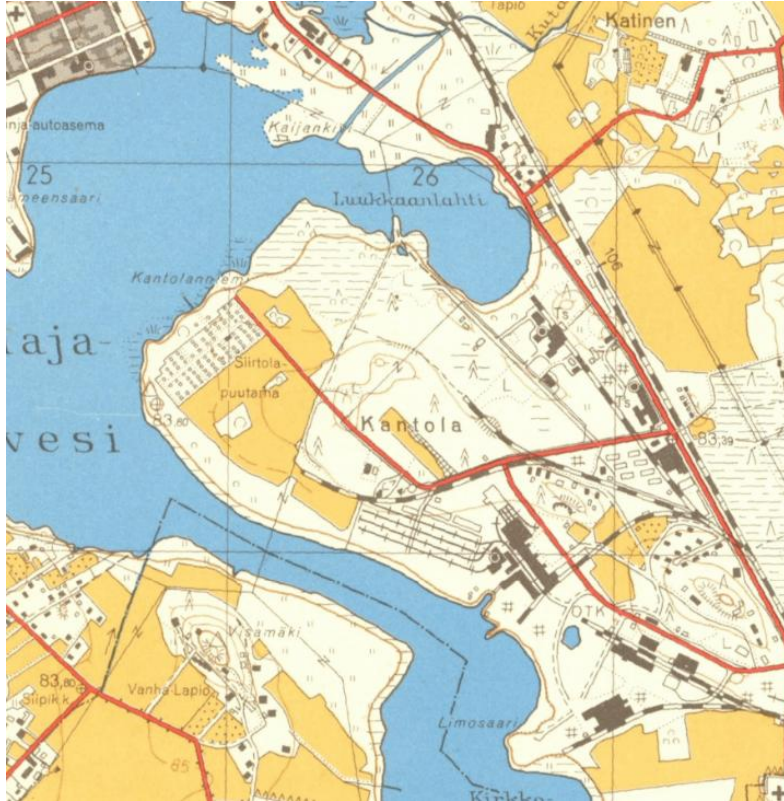

Ilmakuva v. 2010. Paikkatietoikkuna.fi

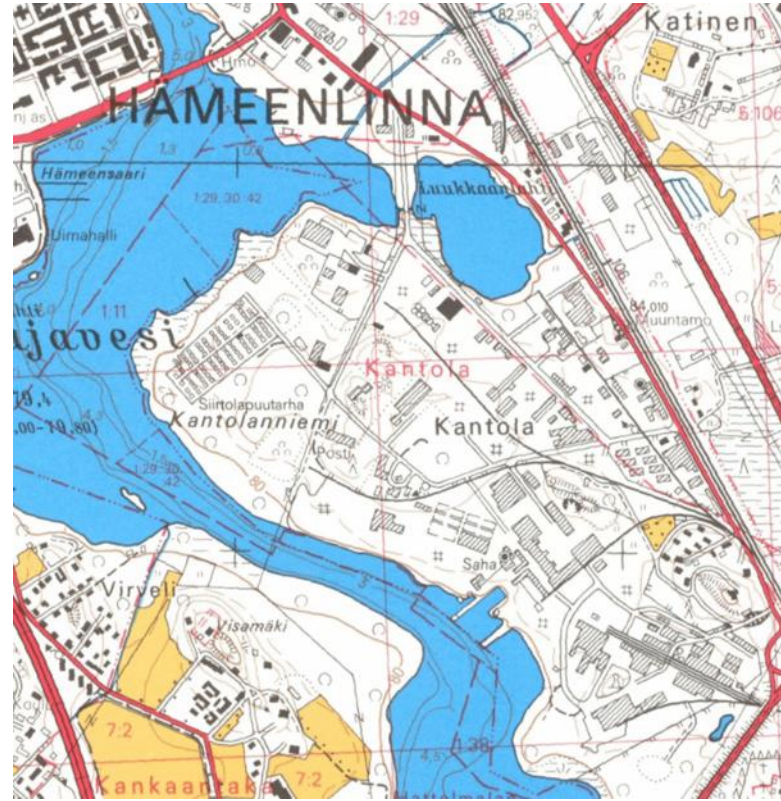

Ilmakuva v. 2015. Paikkatietoikkuna.fi

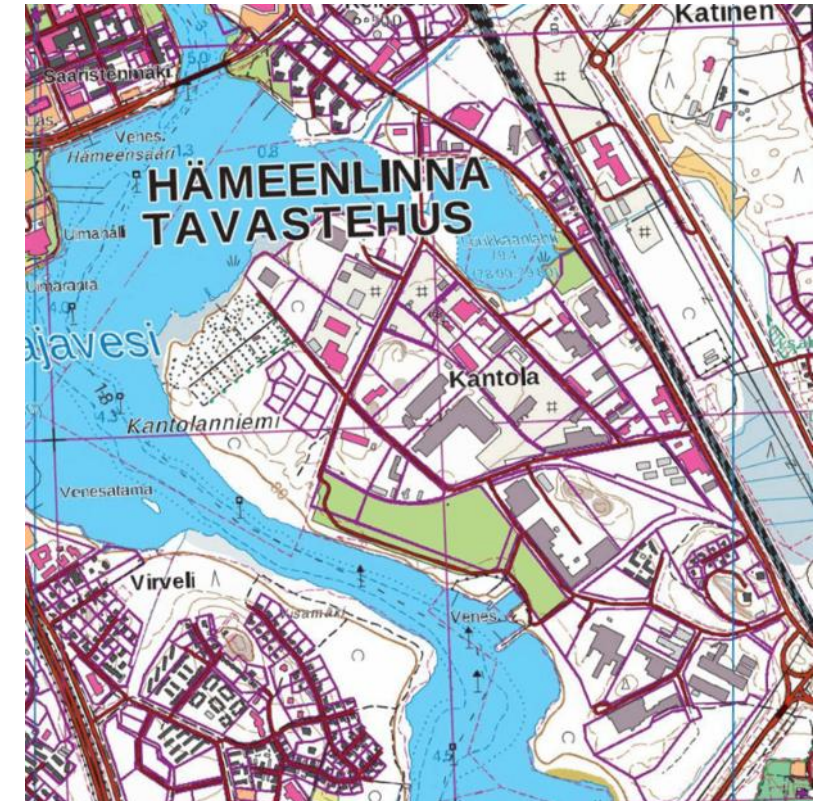
Peruskarttatarkastelu

Hämeenlinnan peruskartta v. 1961

Hämeenlinnan peruskartta v. 1989

Hämeenlinnan peruskartta v. 2018

Nykymaisema / Kirkkolahti

Visamäen rannasta avautuva näkymä kohti Kirkkolahtea on nykyisin rauhallinen ja vihreä. Aiempien vuosikymmenien teollisesta tuotannosta muistuttavan entisen myllyn rakennukset jäävät osin rantapuuston taakse piiloon. Vanajan voimalaitoksen piiput nousevat horisontissa hieman puuston rajan yläpuolelle. Rantametsät toimivat maisemassa maisemahäiriöitä pehmentävä vyöhykkeenä.

Vanajaveden pinnantason säännöstelyn myötä alavat rannat eivät enää ole olleet alttiita tulvimiselle, ja tämän myötä rannat ovat alkaneet voimakkaasti puustottua perinteisten hoitokäytäntöjen muuttuessa.

Maisema on muuttunut, eikä juurikaan sisällä niitä elementtejä, jotka kertovat menneestä maatalousyhteiskunnasta. Tästä huolimatta Vanajaveden maiseman polveilevat piirteet ja järven sinisyys yhdistettynä rantametsien vihreyteen kuvastaa miellelyhtymää kutsuvasta suomalaisesta maisemaideaalista.

Nykymaisema / Kantolan eteläosa

Kirkkolahden rauhallinen ja vihreä maisema jatkuu rantaa myötäillen nykyiselle venesatamalle saakka. Sahan toimintavuosina rakennettu keinotekoinen Vanajaveteen työntyvä niemeke jakaa vesialuetta: niemekkeen pohjoispuolella on näkymiltään avointa rakennettua ympäristöä ja niemekkeen eteläpuolella on suljettua ja luonnontilaisempaa ympäristöä.

Niemekkeen pohjoispuolella vesialueen kesämaisemaa hallitsevat laitureihin kiinnitetyt veneet. Pilaantuneista maa-aineksista satama-alueen taakse muodostettu viherpeitteinen mäki nousee muuta rantamaastoa korkeammalle ja osin peittää mäen takana olevia rakennuksia.

Teollisuudesta kertovana symbolina maisemaa hallitsee entinen mylly viljasiiloineen. Uudemman ajan teollisuusrakentaminen on mittakaavaltaan pienimuotoisempaa eivätkä rakennuskorkeuksiltaan nouse hallitseviksi horisontissa.

Nykymaisema / venesatama

Visamäen vastarannalta Sotkanrannan venesatamaan avautuvassa lähimaisemassa on hajanaisuutta ja epäyhtenäisyyttä. Kaupunkikuvan houkuttelevuutta heikentää teollisuushallirakennusten näkyminen suorana jatkumona virkistyssataman ja ranta-alueen takana. Tämä hankaloittaa ympäristön luettavuutta siitä, että mikä alueen perimmäinen luonne on, ja että missä toiminnalliset rajat alueella kulkevat. Nykymaisema ei synnytä tunnetta viihtyisästä, houkuttelevasta ja vetovoimaisesta venesatamasta sekä virkistysalueesta.

Kantolan alueen nykyinen teollinen kulttuuriympäristö on sekoitus nykyaikaista teollisuushallirakentamista sekä perinteisempää tiilistä teollisuusarkkitehtuuria. Maisemakuvallisesti merkittävin punatiilinen teollisuusrakennus, eli sahan voimalaitos savupiippuineen on kuitenkin poispurettu. Jäljellä oleva entinen huonekalutehtaan pitkä julkisivu jää maisemassa pima-mäen varjoon, eikä siten maisema-arvojen puolesta nouse erityiseen asemaan rantamaisemassa.

Kaupunkikuvan nostattamiseksi maisemaan tulisi saada elementtejä, jotka tukevat ajatusta viihtyisästä virkistysalueesta, lisäävät alueen viihtyisyyttä ja jotka samalla rajaavat virkistysalueen erilleen teollisesta alueesta. Suositeltava ratkaisu on lisätä tapahtumapuiston suunnittelualueen reittien varteen istutettavia puurivejä. Puurivien lisääminen myös täydentää ranta-alueen ekologista käytävää, joka nykytilanteessa on katki sataman pohjoisreunan ja niemekkeen välissä.

Nykymaisema / tapahtumapuisto

Tapahtumapuiston avoimen kentän ja vesialueen välissä on kapea rantapuustovyöhyke. Puustoinen vyöhyke etäännyttää teollisuusaluetta vesialueesta sekä pehmentää ja vehreyttää rantamaisemaa ja on siten maisemallisesti arvokas elementti. Rantapuusto tuo myös suojaa tuulelta rantaviivan läheisyydessä kulkevalle yleiselle ulkoilureitille. Lisäksi rantapuusto toimii tärkeänä ekologisena käytävänä ja on osa alueen viherverkkoa.

Myöskään Kantolanniemen pohjososan maisemassa ei enään löydy piirteitä, jotka kertovat menneestä maatalousyhteiskunnasta. Rehevät rantametsät ja polveilevasti kulkeva jokimainen Vanajavesi aikaansaavat uudenlaista ja rikasta järvimaisemaa, jossa näkymälinjojen pituudet vaihtelevat.

Näkymät

Sotkanrannan kaava-alue sijoittuu Vanajaveden jokimaisesti polveilevan uoman ulkokaarteeseen. Vesiuoman kapeudesta, kohteen sijainnista mutkassa ja rantavyöhykkeiden puustoisuudesta johtuen suunnittelualue on heikosti nähtävissä muualta kaupunkialueelta.

Tunnistettuja Sotkanrantaan päin avautuvia näkymälinjoja ovat näkymä moottoritien viereiseltä ulkoilureitiltä, valtatie 10 sillalta sekä Visamäen rantareitiltä.

Näkymät

Näkymää moottoritien viereiseltä ulkoilureitiltä kohti Sotkanrantaa hallitsee entisen myllyn teolliset rakennukset. Satama-alueesta on havaittavissa Sotkanrannan ravintolarakennus mutta se jää teollisten rakennusten varjoon. Sotkanrannan kaavaratkaisun vaikutukset maisemakuvaan ovat hyvin vähäisiä.

Näkymää valtatie 10 sillalta kohti Sotkanrantaa hallitsee sataman vesialueelle kiinnitetyt veneet ja laiturirakenteet sekä taka-alalla sijaitsevat teollisuushallit. Sotkanrannan ravintolarakennus jää niemekkeen taakse piiloon. Sotkanrannan kaavaratkaisulla mahdollistuvan rakentamisen vaikutukset maisemakuvaan ovat hyvin vähäisiä.

Maiseman arvot

Kantolanniemen maisemasta ei enään ole havaittavissa niitä piirteitä, jotka edustaisivat menneen ajan agraaritalouden kulttuurimaisemaa. Maisema on voimakkaasti muuttunut viimeisten 80 vuoden aikana alueen kehittyessä ensin viljelymaasta rakennetuksi teolliseksi ympäristöksi ja siitä edelleen keskeiseksi, monitoiminnalliseksi kaupunkialueeksi. Nykyinen maisemakuva ei siten edusta sen alkuperäistä inhimillistä merkitystä eikä omaa todistusvoimaa alkuperäisestä ihmistoiminnasta.

Teollisia kulttuuriympäristöarvoja alueen maisemassa kannattelee 1940-luvun ja 1950-luvun punatiiliset teollisuusrakennukset, jotka ovat edelleen keskeinen ja näkyvä osa Kantolassa. Maisemassa on siten tunnistettavissa piirteitä alueen teollistumisen historiasta ja sitä kautta maisemalla on merkitystä kaupungin teollisen kehityksen kuvaajana. Erityisasemassa teollista kehitystä kuvaavina rakennuksina ovat entisen myllyn rakennukset korkealle kohoavine viljasiiloineen. Nämä näkyvät myös kaukomaisemassa maamerkkeinä.

Kantolanniemen maisemakuvaa on muuttanut eri aikakausina toteutettu rakentaminen, mutta myös vaille käyttöä jääneiden rakennusten purkaminen. Lisäksi entisten rantaniittyjen siirtyminen yleisiksi alueiksi on vaikuttanut hoitokäytäntöjen muuttuessa Vanajaveden rantavyöhykkeiden puustoon sekä muuhun kasvillisuuteen. Näiden erillisesti tapahtuneiden yksittäismuutosten yhteisvaikutus maisemaan on ollut merkittävä ja maisemalla voidaankin jo aiemmin tapahtuneista voimakkaista muutoksista johtuen todeta olevan hyvä muutoksensietokyky.

Asemakaavamuutoksessa huomioidaan tulevaisuutta ajatellen vesistösillan toteuttamisen mahdollistaminen. Vesistösillan rakenteesta ja mitoituksesta ei ole laadittu suunnitelmia. Tulevaisuudessa mahdollisesti toteutettava vesistösilta tuo jo rakennettuun maisemaan muutoksen kohti yhä modernimpaa kaupunkikuvaa ja kaupunkirakennetta.

Johtopäätökset

Vanajaveden laakson maisemarakenteen korkeuseroista, vesiuoman mutkaisuudesta, rakennetun ympäristön muutoksista sekä ranta-alueiden metsittymisistä johtuen Kantolanniemi on nykytilanteessa rajallisesti nähtävissä muualta kaupunkialueelta päin. Tärkein näkymäalue, josta Sotkanrannan alue on nähtävissä, on sen vastarannalta Visamäestä (kuvaus diassa nro 28). Visamäessä asuinrakennukset sijaitsevat lähimmillään noin 85 metrin päässä rantaviivasta ja rantaviivan sekä asuintonttien välissä on lehtipuuvaltaista rantametsää, joka peittää näkymiä. Tästä syystä Sotkanrannan venesataman ja tapahtumapuiston muutokset vaikuttavat Visamäen osalta ensisijaisesti aivan Visamäen rannassa kulkevalta ulkoilureitiltä paikoin avautuviin näkymiin kohti Sotkanrantaa.

Valtatien 10 sillalta on näkymälinja Sotkanrannan alueelle. Sillan suuntaan kaavan toteutumisen maisemavaikutukset ovat hyvin sekundääriä, koska sillan kohdalla ajonopeus on 70 km/h ja maisema on havaittavissa vain hetken. Venesatama ja tapahtumapuisto eivät näy ruutukaavakeskustaan eikä Sotkanrannan alue siten vaikuta keskustasta avautuviin rantamaisemanäkymiin.

Kaavahankkeessa on ensisijaisesti toteutettava suunnitteluratkaisuja, jotka vaikuttavat venesataman ja tapahtumapuiston yleisilmeeseen positiivisesti. Suositeltavaa on kaupunkikuvan nostattamiseksi tuoda suunnittelun kautta maisemaan elementtejä, jotka tukevat ajatusta viihtyisästä virkistysalueesta, lisäävät alueen viihtyisyyttä ja jotka samalla rajaavat virkistysalueen erilleen teollisesta alueesta. Suositeltava ratkaisu on lisätä tapahtumapuiston suunnittelualueen reittien varteen istutettavia puurivejä. Puurivien lisääminen myös täydentää ranta-alueen ekologista käytävää, joka nykytilanteessa on katki sataman pohjoisreunan ja niemekkeen välissä.

Kaavamuutoksessa mahdollistetaan vesistö sillan toteuttaminen maakuntakaavan ja yleiskaavan sitä edellyttäessä. Tulevaisuudessa mahdollisesti toteutettava siltayhteys Kantolasta Visamäkeen on maisemavaikutukseltaan merkittävä muutos rantamaisemaan. Vaikutukset kuitenkin rajoittuvat pääosin vain välittömään lähiympäristöönsä, sillä maisema on vahvasti rajautunutta vesialueella. Rakennetussa ympäristössä maiseman muutoksensietokyky on yleisesti ottaen erittäin hyvä ja toteutettava silta voidaan nähdä myös positiivisena muutoksena maisemassa sen toteutustavasta riippuen.

Kirjallisuus

Vilkuna Anna-Maria. Vanajan historia III. Vanajan kunnan ja Hämeenlinnan maalaiskunnan historia 1860-luvulta kuntien lakkauttamisen vuosiin 19748 ja 1967. Wanaja-seura ry. Karisto Oy. Hämeenlinna 2004.